

le diakoniatyöntekijät eivät lähde. Diakonian yhteiskunnallinen rooli näyttää Jokelan tutkimuksen perusteella olevan järjestelmän aukkojen ja epäkohtien paikkaus ja samalla hiljainen hyväksyntä järjestelmän puutteille ja vähittäiselle alasajolle.

Vaikka tutkimus kohdentuu diakoniatyöhön, se avaa sosiaalityön kannalta tärkeitä kysymyksiä ja kertoo paljon suomalaisesta sosiaalityöstä. Diakonian asiakkailla on lähes poikkeuksetta kokemuksia myös sosiaalityön asiakkuudesta tai siitä poiskäännyttämisestä. Myös metodisesti tutkimus tuo merkittävää lisäarvoa sosiaalityön tutkimuksen alalle.

Tutkimuksen perusteella piirtyvä kuva sosiaalityöstä ei ole mairitteleva; tulokset nostavat esille kysymyksen siitä, ovatko diakoniatyöntekijät onnistuneet siinä, missä sosiaalityöntekijät eivät aina ole, nimittäin asiakkaan kohtaamisessa. Toisaalta myös diakonian kokonaisvaltaisen kohtaamisen ihanne saa säröjä. Taloudelliseen apuun liittyvä moniulotteinen problematiikka tulee hyvin esille. Tutkimustulokset ja pohdinnat valaisevat kiinnostavasti toimeentulotuen ja sosiaalityön suhdetta koskevaa keskustelua. Hengellisyyden elementin esiin nostaminen sosiaalityön kontekstissa on yksi tutkimuksen ansioista. Spirituaalisesti sensitiivisen sosiaalityön kysymykset eivät juuri ole olleet suomalaisen sosiaalityön tutkimuskohteena. Myös kysymykset sattumanvaraisuudesta peräkamariasiakkaaksi valikoitumisessa nostetaan erinomaisesti esille.

MARJAANA SEPPÄNEN
PROF., LAHTI

MARTIN MARTY
**Kristitty maailma:
Kristinuskon globaali historia. Suom. Juha Meriläinen.**
Helsinki: Kirjapaja 2010.
335 s.

Uudet kokonaisesitykset kristinuskon historiasta ovat aina tervetulleita. Vielä parempi on, jos niillä on tuotavanaan tuoreita näköaloja. Tunnetun amerikkalaisen kirkkohistorioitsijan Martin E. Marty'n teos on ilmestynyt Yhdysvalloissa vuonna 2007 nimellä *The Christian World*. Marty on siinä yrittänyt hahmottaa kristinuskon historian aikaisemmasta poikkeavalla tavalla.

Marty näkee "korotetun Kristuksen" kristinuskon keskuksena ja rajaajana. Tähän on helppo yhtyä. Marty'n mukaan kristinuskon nousukaudet ovat alkaneet, kun kristityt ovat kysyneet itseltään, mitä korotettu Kristus heille merkitsee. Kristusta on kuitenkin aikojen kuluessa kuvattu monin tavoin ja painotuksin. Kreikkalaista filosofiaa apuna käyttäneiden vanhan kirkon konsilien kristologia on vain yksi näistä tavoista. Esimerkiksi nykyajan Afrikassa toisenlaiset Kristusta kuvaavat epiteetit puhuttelevat ihmisiä paljon enemmän.

Pyrkimys uudenlaisten näkökulmien löytämiseen näkyy selkeimmin siitä, että Marty on luopunut perinteisestä jaosta vanhan kirkon aikaan, keskiaikaan ja reformaatiosta alkavaan uuteen aikaan. Sen tilalla on uudenlainen dispositio, jossa kristinuskon "näytelmää" tarkastellaan maanosien puitteissa tapahtuvina "kohtauksina". Tällaisen esitystavan viehätyksenä on sen uutuus. Osittain esitystapa on myös perusteltu. Esimerkiksi kristinuskon historia Latinalaisessa Amerikassa ja Pohjois-Amerikassa voidaan hyvin nähdä selvästi rajautuvina kokonaisuuksina – tosin Meksiko tiukan geografisesti ajatellen kuuluisi Pohjois-Amerikkaan. Sen sijaan vanhan kirkon historian jakaminen Aasian ja

Afrikan sekä osaksi myös Euroopan "ensimmäisiksi kohtauksiksi" tuntuu keinotekoiselta. Välimeri enemmän yhdisti kuin erotti. Roomalainen maailma oli kulttuurinen ja poliittinen kokonaisuus, samoin sen piirissä vaikuttanut kristinuskko. Kulttuuripiirien raja ei aina kulje maantieteellisten maanosien rajoja pitkin. Tuntuu luonnottomalta esimerkiksi käsitellä Konstantinopolia Aasian "ensimmäisen kohtauksen" yhteydessä, kun kaupunki itsekin sijaitti Euroopassa.

Jo tällainen dispositio osoittaa, että Marty on halunnut luopua Eurooppa-keskeisestä lähestymistavasta ja kuvata kristinuskon historiaa todella globaalina ilmiönä. Teoksen suomentanut Juha Meriläinen ilmoittaa tämän esipuheessaan Marty'n yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi. Tässä hän ei ole ensimmäinen eikä varmasti viimeinenkään kristinuskon historian kirjoittaja. Suomalaisen lukijan kannalta tällaisessa ratkaisussa on sekä hyvää että huonoa. Sen avulla on mahdollista saada perinteistä kuvaa realistisempi käsitys kristinuskon vaikutuksesta. Toisaalta Marty nostaa esiin paljon sellaista, mikä suomalaisen lukijan kannalta sittenkin on toisarvoista. Samalla hän on – osittain ehkä disposition vuoksikin – joutunut jättämään pois sellaista, mikä suomalaiselle lukijalle olisi ollut paljon hyödyllisempää. Selkein esimerkki tästä on ortodoksisen kirkon jääminen vähälle huomiolle. Se ei ole mahtunut oikein mihinkään kohtaukseen. Balkanin ja Itä-Euroopan ortodoksisen kirkon Marty katsoo olevan osa "aasialaista perinnettä" (s. 77).

Kirjassa on monia mielenkiintoisia havaintoja. Marty esimerkiksi ihmettelee, miten kristityt ovat voineet syyttää juutalaisia Jeesuksen murhaajiksi, vaikka he ovat uskoineet Jeesuksen kuoleman olleen Jumalan suurin lahja heille! Kristinuskko kuvataan joustavana, innovatiivisena ja sitkeänä uskontona, jonka historiassa on lukuisia yllättäviä käännteitä. Tämä on kirjan parasta antia.

Martin E. Marty tunnetaan Yhdysvaltain uskontohistorian ehkä parhaana asiantuntijana, ja hänen tuotantonsa on erittäin laaja, yli 50 monografiaa ja 5000 erilaista artikkelia. Parin viime vuosikymmenen aikana Marty on ryhtynyt kirjoittamaan myös vanhemmasta kirkkohistoriasta. Tämä tausta näkyy myös *Kristityssä maailmassa*. Pohjois-Amerikkaa koskevasta luvusta en löytänyt mitään huomautettavaa, ja reformaation jälkeistä uudempaa kirkkohistoriaa koskevissa kohdissakin sitä oli vähän (esim. s. 184 mukaan myös Tšekkoslovakiaan syntyi toisen maailmansodan jälkeen ortodoksinen patriarkaatti). Kirjan loppupuolella Marty on selvästi liikkunut tutsussa maastossa. Mielenkiintoista on se, että hän ei ole malttanut pidäytyä ottamasta kantaa Yhdysvaltain nykyiseen aatteelliseen kehitykseen, vaan arvostelee niin sanottua kristillistä oikeistoa (s. 270).

Sen sijaan kirjan alkupuoli on paikoitellen tuskallista luettavaa: siellä on paljon selviä asiavirheitä. Tässä on mahdollista ottaa esille vain muutama esimerkki: Pilatus ei luovuttanut Jeesusta juutalaisten ristiinnaulittavaksi (s. 37), Tarsos ei sijainnut Syyriassa (s. 58), Konstantinopoli ei ollut Aasiassa (s. 70) eikä vasta vuoden 381 kirkolliskokous nimennyt sitä Uudeksi Roomaksi (s. 113). Myös kirjan lopussa oleva sanasto on sinänsä hyödyllinen, mutta valitettavasti siinäkin on virheitä. Esimerkiksi langobardit eivät enää voineet aiheuttaa ongelmia keskiaikaisen Saksan keisareille, koska heitä ei poliittisena voimana enää ollut olemassa. Muutamia kohtia en ymmärtänyt: Miten esimerkiksi ajatus kiirastulesta hälvensi pelkoa helvettiä kohtaan (s. 123), miten kelttien esihistoriallisena aikana tapahtunut saapuminen "idästä" liittyi siihen, että kreikankielisestä idästä 400-luvulla tulleet munkit toivat Irlantiin omia tapojaan (s. 128), miksi Saksan ruhtinaiden oli "kumarrettava protestojille" Speyerin valtiopäivillä 1529, jos he tarvitsivat paavia (s. 158)? Muuta-

missa kohdissa saattaa olla kysymys siitäkin, että suomentaja on kääntänyt Martyn ajatuksen väärin. Niinpä Meksikossa ei vuonna 1519 poltattanut laivojaan atsteekkihallsija Montezuma vaan rannikolle saapunut konkistadorien päällikkö Cortés (s. 197).

Teoksessa on myös virheellisessä, joskus englannin kielen mukaisessa muodossa olevia nimiä ja käsitteitä (Filippii, Thessaloniki, Aswan, Nüremberg, aksumit ja Aksumien valtakunta, Klodvig, albigensialaiset, montaniolaisuus), mutta ne menevät suomentajan tilille. Prince ja princess -sanoja ei saa suoraviivaisesti kääntää prinssiksi ja prinsesaksi, vaan ne on Keski- ja Itä-Euroopasta puhuttaessa käännettävä usein ruhtinaaksi ja ruhtinattareksi. Esimerkiksi Saksan valtiopäivillä ei ollut prinsejä vaan ruhtinaita eikä Kiovaassa vaikuttanut prinsessa, vaan ruhtinatar Olga. Käsitteissä ja nimissä on myös horjuvuutta. Niistä käytetään joskus kahta erilaista muotoa. Keisarikunta ja valtakunta -käsitteitä on käytetty summittaisesti: Foinikia ei ollut keisarikunta (eikä edes Rooman provinssi, s. 307) eikä Britanniassa ollut varhaiskeskiajalla keisarikuntaa (s. 128). Suomessa on luterilaiseen tapaan puhuttu papeista ja papistosta eikä kalvinilaisperäisen kielenkäytön mukaan pastoreista. Myös sana kappalainen on sanaston luettelossa saanut perin amerikkalaisen sisällön.

Virheiden lisäksi tekstin ymmärtämistä vaikeuttaa vielä kaksi asiaa. Ensinnäkin kuvaus on monin paikoin liian dramaattista ja väkivaltaista. Kirjan mukaan jo kristinuskon alkuvaiheessa syntyi kristittyjen keskinäisiä "väkivaltaisia kiistoja" (s. 40), Trajanuksen "joukot raahasivat Ignatioksen Roomaan" (s. 60), manikealaiset "virtasivat" Persiasta Pohjois-Afrikkaan (s. 93) ja Pelagius "tunkeutui Augustinuksen hiippakuntaan" (s. 100). Tässä lienee ainakin osaksi kysymys kääntäjän ratkaisuista ja tyylistä. Toiseksi Marty liikkuu suurilla linjoilla hakiessaan edestakaisin jon-

kun ajanjakson sisällä. Tämä on joskus johtanut siihen, että lukija saa väärän kuvan tapahtumien järjestyksestä.

Kaikkia pikkuvirheitä on tällaisesta teoksesta vaikea karsia pois. Martyn kirjaan niitä on kuitenkin jäänyt liikaa. Lisäksi siinä on vanhentuneita käsityksiä (esimerkiksi armenialaisten kääntyminen, s. 16, 63), Kaarle Suuren harjoittama pakkokäännitys (s. 126) ja kuvaus inkvisitiosta (s. 133–134). Vielä pahempaa on se, että lukija saa monista keskeisistäkin tapahtumakuluista väärän kuvan. Tällaisia ovat esimerkiksi keisarinna Theodoran ja Itä-Rooman kirkon suhde monofysitismiin, ortodoksisen uskon leviäminen Balkanille ja ortodoksisten patriarkaattien synty. Kirjan alkupuolelta syntyykin sellainen kuva, että Marty on lähtenyt kirjoittamaan asioista, joita hän ei kovin hyvin tunne.

Teoksesta olisi luultavasti saanut paljon paremman, jos suomentaja olisi pyytänyt joitakin suomalaisia vanhemman kirkkohistorian tunteijoita lukemaan ja korjaamaan käsikirjoitusta. Toisen tekstin korjaaminen ilman kirjoittajan lupaa ei ole sallittua. Kun suomentaja alussa kuitenkin kertoo tehneensä jo tällaisia korjauksia yhteistyössä Martyn kanssa, voinee olettaa, että tämä olisi hyväksynyt laajemmankin korjaustyön.

Olen viime vuosina perehtynyt useisiin englannin- ja saksankielisiin kristinuskon historian kokonaisesityksiin. Valitettavasti Martyn kirja ei kuulu tämän joukon kärkeen. Sen alkupuolen puutteet ovat sinne nousemisen liian suuret.

KAARLO ARFFMAN
PROF., HELSINKI